

بیت کوین چیست؟ کالای گیفن، وبلن یا یک حباب سوداگرانه

Bitcoin, Giffen good, Veblen or speculative Bubble

سلمان صادقی

۱۳۹۸/۶/۱

در این مقاله پس از شرح مختصر الگوهای مبین نظام عرضه و تقاضا به واکاوی رفتار بیت کوین در بازارهای مالی پرداخته شده و سعی شده به این پرسش پاسخ داده شود که قیمت بیت کوین چگونه تعیین می شود.

فهرست مطالب

۲	مقدمه
۳	نظام عرضه و تقاضا
۳	قانون عرضه
۴	عرضه کنترل شده
۴	قانون تقاضا
۵	کالای پست، کالای نرمال
۵	اثر جایگزینی و اثر درآمدی تغییر قیمت
۶	کالای گیفن چیست؟
۶	بیت کوین، گیفن یا حباب
۸	منابع

این روزها بحث‌های حقوقی و قانونی در مورد چگونگی برخورد با رمز ارزها به‌ویژه با مهم‌ترین و قدیمی‌ترین آن‌ها یعنی بیت‌کوین در محافل علمی و خبری بسیار داغ است. در کنار تمامی جنجال‌های خبری، فقدان یک نگاه علمی خصوصاً از منظر اقتصادی در رابطه با رمز ارزها در جامعه فارسی‌زبان به‌شدت احساس می‌شود.

اگرچه قانون‌گذاران، کاربران، علاقه‌مندان به مباحث مالی و توسعه‌دهنده‌ها به استقبال این فناوری رفته‌اند، اما اقتصاددانان ما در مواجهه با این پدیده مالی جدید سکوت کرده‌اند. به عقیده نگارنده، تنها علم اقتصاد است که با توجه به ابزارهای خود می‌تواند نتایج اقتصادی استفاده از رمز ارزها را پیش‌بینی کرده و جامعه را از عواقب و تأثیرات گذار از سیستم‌های سنتی بانکی و پولی به سیستم پرداخت مبتنی بر رمز ارزها آگاه کند و برای هرچه بهتر انجام شدن این فرآیند راهکار ارائه دهد.

مقدمه

فردریک فون هایک^۱ اقتصاددان بزرگ اتریشی، سی سال پیش‌تر از ارائه بیت‌کوین توسط ساتوشی ناکاموتو در کتاب مهم ملیت‌زدایی از پول^۲، اعتقاد تاریخی و غالب اقتصاددانان کلاسیک قرن هجدهمی را به چالش کشید. آن‌ها معتقد بودند که یکی از مهم‌ترین وظایف دولت‌ها ایجاد سیستم پولی و خلق پول است. مدت‌ها بحث‌های بسیاری پیرامون اینکه افزایش یا کاهش نقش و مسئولیت دولت در عرضه پول چه تأثیراتی بر اقتصاد خواهد گذاشت در میان اقتصاددانان رایج بود؛ اما همگی انحصار این قدرت در دستان دولت را به‌عنوان یک اصل پذیرفته بودند. هایک این انحصار قدرت را به چالش کشید و از جریان آزاد پول صحبت کرد. به نظر سی سال باید می‌گذشت تا بیت‌کوین بتواند به طرفداران این اقتصاددان اتریشی وعده تحقق رویای پیامبرشان را بدهد.

پس از شرح مختصر الگوهای مبین نظام عرضه^۳ و تقاضا^۴، این مقاله به واکاوی رفتار بیت‌کوین در بازارهای مالی پرداخته و در آن سعی شده به این پرسش مهم اقتصادی پاسخ دهد که قیمت بیت‌کوین چگونه تعیین می‌شود و آیا رفتار بیت‌کوین در نظام مالی شبیه حباب^۵ است یا می‌توان آن را کالای گیفن^۶ در نظر گرفت.

^۱ Hayek

^۲ Denationalization of money

^۳ Supply

^۴ Demand

^۵ Bubble

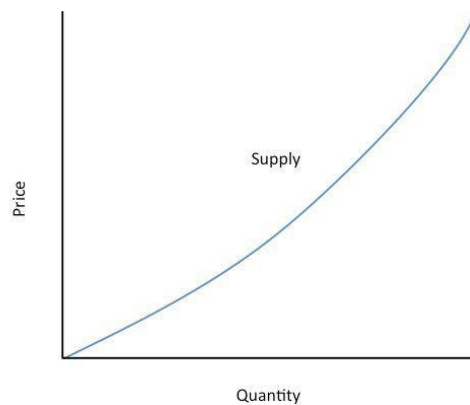
^۶ Giffen Good

نظام عرضه و تقاضا

نظام عرضه و تقاضا یک مدل اقتصادی است که رابطه بین قیمت و مقدار یک کالا و خدمات را در بازار آزاد بررسی می‌کند. اصطلاح بازار آزاد برای برقراری نظام عرضه و تقاضا ضروری است. در یک بازار رقابتی و یا آزاد هیچ‌یک از خریداران و فروشندگان نمی‌توانند اثر زیادی بر روی قیمت بگذارند و قیمت به‌صورت یک داده بیرونی در نظر گرفته می‌شود که بر مقدار تقاضای مصرف‌کنندگان و میزان تولید عرضه‌کنندگان اثر می‌گذارد.

قانون عرضه

به گراف زیر توجه کنید.



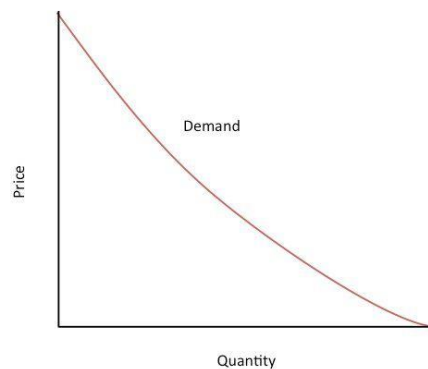
قانون عرضه می‌گوید که با فرض ثابت بودن سایر شرایط، مقدار عرضه وابسته به قیمت است و در قیمت بالاتر عرضه بیشتر و در قیمت پایین‌تر عرضه کمتر خواهد بود. چون عوامل تولید مانند سرمایه و نیروی کار در کوتاه‌مدت ثابت هستند، منحنی عرضه استثنائاتی هم دارد. گاهی منحنی عرضه عمودی‌ست؛ یعنی عرضه ثابت است و امکان افزایش آن وجود ندارد. در این مواقع قیمت و مقدار تقاضا اثری بر میزان عرضه ندارند؛ مانند مقدار زمین بر روی دنیا که ثابت است؛ و قیمت بالاتر نمی‌تواند باعث شود که زمین بیشتری به‌وجود آید (Britannica).

عرضه کنترل شده^۷

در اقتصادهای متمرکز پول توسط بانک مرکزی و با توجه به افزایش مقدار کالاهای مبادله شده ایجاد می شود و هدف آن مبادله کالاها و خدمات با یک قیمت نسبتاً ثابت است. در یک سیستم غیرمتمرکز مانند بیت کوین هیچ نهادی چون بانکهای مرکزی برای ایجاد پول وجود ندارند و تنها الگوریتم از پیش تعیین شده، چگونگی و نرخ ایجاد پول را مشخص می کند (Bitcoin wiki). برای روشن تر شدن بحث و از آنجایی که موضوع این مقاله بررسی تقاضا برای بیت کوین است، از مباحث مرتبط با عرضه به همین توضیح مختصر بسنده شده است.

قانون تقاضا

قانون تقاضا نیز می گوید با فرض ثابت بودن سایر عوامل، با کاهش قیمت یک کالا مردم مقدار بیشتری از آن کالا را تقاضا خواهند کرد و بالعکس. به گراف زیر دقت کنید.



مطابق با قانون تقاضا با افزایش قیمت، تقاضا برای کالا و خدمات می بایست کاهش یابد. برای درک این موضوع که چرا گراف تقاضا به شکل فوق و به صورت یک تابع نزولی است، اول باید چگونگی رسم نمودار تقاضا بررسی شود. به این منظور ابتدا قید بودجه را به عنوان یک تابع مهم تعریف می کنیم.

قید بودجه یا خط بودجه مشخص کننده چگونگی مصرف درآمد مشتری برای استفاده از ترکیب کالاهای مختلف است. به تعبیر ساده تر قید بودجه مشخص می کند که اگر شما ۱۰۰ دلار درآمد دارید و ۱۰ دلار در ماه را برای خرید بیت کوین مصرف می کنید، تنها ۹۰ دلار برای خرید باقی کالاها و خدمات خود در اختیار

^۷ Controlled Supply

خواهید داشت. مفهوم مهم دیگر نمودار بی تفاوتی^۸ مصرف کننده است. نمودار بی تفاوتی نشان دهنده ترکیبی از بسته‌های مختلف کالا و خدمات برای یک درآمد مشخص است که مصرف کننده برای آن ترکیب در استفاده از محتویات بسته بی تفاوت است. به مفهوم دیگر برای فردی با درآمد ۱۰۰ دلار در ماه نمودار بی تفاوتی نشان می‌دهد چه ترکیبی از بیت کوین و مابقی مایحتاج آن مصرف کننده رضایت یکسانی را برای او فراهم می‌آورد.

برای یک مصرف کننده با درآمد مشخص، نقطه برخورد نمودار بی تفاوتی و قید بودجه نشان دهنده ترکیبی از کالا و خدمات است که در عین برآوردن رضایت مصرف کننده (تفسیر نمودار بی تفاوتی) قید بودجه را نیز ارضا می‌کند. با افزایش قیمت یک کالا و ثابت ماندن قیمت کالاهای دیگر، نقطه تلاقی نمودار بی تفاوتی و قید بودجه تغییر پیدا می‌کند. مکان هندسی این نقاط تغییر پیدا کرده بر محور مختصاتی که از قیمت و مقدار تشکیل شده باشد منحنی تقاضا را شکل می‌دهد (Britanica).

کالای پست، کالای نرمال

در اقتصاد، کالاها با توجه به رفتار خود در افزایش قیمت به دودسته تقسیم می‌شوند. کالای نرمال کالایی است که با افزایش درآمد، تقاضا برای آن‌ها افزایش می‌یابد مانند گوشت و بسیاری از کالاهای دیگر، و کالای پست کالایی است که با افزایش درآمد تقاضا برای آن‌ها کاهش می‌یابد (Frank 2008)؛ مثل نان و یا همبرگر.

اثر جایگزینی^۹ و اثر درآمدی^{۱۰} تغییر قیمت

همان‌طور که در نمودار تقاضا بحث شد، وقتی قیمت یک کالا افزایش پیدا می‌کند، کالاهای جایگزین مورد اقبال قرار می‌گیرند. وقتی برنج گران می‌شود تقاضا برای گندم افزایش می‌یابد. این را اثر جابه‌جایی افزایش قیمت می‌دانند. افزایش قیمت همچنین توان خرید مشتریان را کاهش می‌دهد. افزایش قیمت برای کالاهای نرمال باعث کاهش تقاضای آن‌ها می‌شود ولی برای کالاهای پست می‌تواند باعث افزایش تقاضا برای مصرف شود. این تغییر میزان تقاضای ناشی از تغییر قیمت را اثر درآمدی می‌نامند. درواقع می‌توان گفت تغییر کل تقاضای ناشی از تغییر قیمت، از جمع بُرداری این دو اثر محاسبه می‌شود (Frank 2008).

^۸ Indifference Curve

^۹ Substitutional effect

^{۱۰} Income effect

کالای گیفن چیست؟

با توجه به مطالب بالا، در شرایط عادی و بر اساس تئوری عرضه و تقاضا اگر قیمت یک کالا افزایش یابد، اثر جایگزینی باعث می شود که مصرف کنندگان از آن کالا کمتر خرید کرده و بیشتر از محصولات جایگزین استفاده نمایند؛ اما کالای گیفن کالایی است که تأثیر نهایی افزایش قیمت، افزایش خرید است. از آنجایی که اثر جایگزینی باعث کاهش خرید می شود، کالای گیفن باید یک کالای پست در نظر گرفته شود. درحقیقت کالای گیفن باید به میزانی پست باشد که اثر درآمدی بزرگتر از اثر جایگزینی شود.

مثال مشهور برای کالای گیفن، سیبزمینی در دوره قحطی ایرلند در قرن نوزدهم میلادی است. از آنجایی که سیبزمینی بخشی از غذای طبقه فقیرتر بود، با گرانی سیبزمینی و سایر مواد غذایی، افراد بسیاری به جای خرید گوشت و غذاهای گران تر مقدار بیشتری سیبزمینی می خریدند و این باعث افزایش بیشتر قیمت سیبزمینی گردید.

تا اینجا می توان نتیجه گرفت که کالای گیفن باید یک کالای پست باشد؛ به این معنی که اثر جابه جایی کوچکی داشته باشد تا اثر درآمدی آن را جبران نماید. همچنین کالای گیفن باید بخش اعظم بودجه مشتری را نیز مصرف کند. کالاهای واقعا کمی هستند که می توانند تمامی شرایط ذکر شده برای گیفن بودن را ارضا نمایند. بیشتر محصولات درصد کمی از بودجه مشتری را شامل می شوند. نکته دیگر، کالای پست بودن است. هرچه کالایی شناخته شده تر باشد احتمال آنکه بتوان آن را کالای پست در نظر گرفت کمتر می شود. حتی اگر بتوان یک کالا را پست در نظر گرفت، طبیعت کالاهای پست به گونه ای است که کالاهای جایگزین بسیاری دارند و نمی توان اثر جابه جایی آن را کوچک در نظر گرفت (Frank 2008).

بیت کوبین، گیفن یا حباب

درحالی که قیمت بیت کوبین در حال نوسان حول ۱۰۰۰۰ دلار است، با خودم فکر می کنم که چه چیزی می تواند باعث افزایش بیشتر قیمت بیت کوبین شود. در نگاه نخست این طور به نظر می رسد که بیت کوبین رفتاری مشابه با کالای گیفن دارد.

همان طور که پیش تر ذکر شد کالای گیفن کالایی است که با افزایش قیمت آن، تقاضا نیز برای آن افزایش می یابد. برای بیت کوبین افزایش قیمت به عنوان سوخت برای تقاضای بیشتر عمل می کند. کالای گیفن کالایی است که اثر درآمدی، غالب بر اثر جایگزینی آن است. پست بودن، ویژگی مهم برای کالای گیفن بودن است. کالای پست هم کالایی بود که کاهش درآمد باعث افزایش مصرف آن می شد؛ بنابراین کالای

پست الاستیسیته درآمدی منفی دارد. همچنین بعضی از کالاهای نرمال نیز باید با کالای پست جایگزین شوند چراکه افزایش قیمت به معنای کاهش درآمد واقعی است.

در مورد بیت کوین چیزی که به این سناریو اضافه می شود این است که قیمت بالاتر باعث دریافت سهم کمتری از بیت کوین می شود. چیزی که مشتری از آن ها چشم پوشی می کند (به خاطر منفی بودن اثر جایگزینی کالای گیفن) محصولات مربوط به مسائل مالی است. نمودار عرضه بیت کوین الاستیسیته کمی دارد. اینجا تفاوت با کالاهای گیفن مشهور آشکار می شود. استخراج بیت کوین محدود و در انحصار برنامه نویسان و استخراج کنندگان است که افزایش قیمت مطلوب آن هاست. حال اگر تکنولوژی های دیگری برای رمز ارزها ایجاد شود که استخراج را از نظر زمانی و هزینه ای مقرون به صرفه تر کند، می تواند محصول مناسبی برای جایگزینی بیت کوین قلمداد شود. افزایش حمله هکرها نیز عامل کاهش اعتمادپذیری به شبکه بیت کوین و در نتیجه کاهش تقاضا برای آن می شود. ظهور رمز ارزهای جدید می تواند تهدیدی برای غلبه اثر درآمدی بر اثر جایگزینی گیفن بودن بیت کوین باشد. اثر جایگزینی در این صورت پررنگ می شود و با افزایش قیمت بیت کوین تقاضا برای آن کاهش می یابد (Gobbo Junior 2018). ممکن است عده ای فکر کنند که این رفتار مخصوصا برای سرمایه گذاران هیجانی مشابه رفتار سایر بازارهای سهام است؛ اما نگارنده با آن ها هم عقیده نیست. در بازار سهام روش های خرید و فروش قدیمی وجود دارند که سهام داران از آن آگاه اند. شاید آن ها وارد خرید سهام جدید شوند اما این کار صرفا به دلیل افزایش قیمت آن ها نخواهد بود (Tchir 2017). همچنین ذکر این نکته خالی از لطف نیست که در تعریف کالای گیفن ذکر شد که این کالا باید بخش مهمی از درآمد مصرف کننده را به خود اختصاص دهد، حال آنکه به نظر می رسد لزوما این برای بیت کوین صدق نمی کند.

از طرفی می توان بیت کوین را شبیه کالای وبلن^{۱۱} در نظر گرفت. کالای وبلن تعبیری است که به یادبود تورستین وبلن بنیان گذار اصطلاح «مصرف تجملی»، برای گروهی از کالاهای لوکس و پرترفدار مورد استفاده قرار می گیرد. برای کالای وبلن نیز همانند گیفن با افزایش قیمت شاهد افزایش تقاضا خواهیم بود چراکه مصرف کنندگان آن را به عنوان سمبل اجتماعی انحصاری خود می بینند. کالای وبلن بسیار باکیفیت است؛ برند دارد و از طراحی لوکسی برخوردار است؛ در فروشگاه های عادی به فروش نمی رسد و تنها قشر ثروتمند قدرت خرید آن را دارند. این نوع کالاها هرچه گران تر شوند، افراد معمولی کمتر به سراغ آن ها خواهند رفت و طرفدار بیشتری در ثروتمندان پیدا خواهند کرد. با کاهش قیمت کالای وبلن تقاضا برای آن نیز کاهش

^{۱۱}Veblen goods

می یابد زیرا هدف مصرف کنندگان آن ها شأن اجتماعی آن است که با ارزان شدن، این شأن غیر انحصاری تر قلمداد می شود (Jacobs 2018).

در پایان با توجه به احتمال ایجاد اثر جایگزینی برای بیت کوین، به نظر می رسد که رفتار بیت کوین هم شبیه کالای گیفن است و هم می تواند شبیه نباشد. از طرفی می توان شباهت هایی میان بیت کوین و کالای وبلن نیز در نظر گرفت. با توجه به تمامی نشانه ها به نظر می رسد رفتار بیت کوین بیشتر شبیه رفتار حباب باشد تا کالای گیفن و وبلن. نظر شما چیست؟

منابع

Bitcoin wiki. "Controlled Supply - Bitcoin Wiki."

https://en.bitcoin.it/wiki/Controlled_supply (August 17, 2019).

Britannica. "Demand Curve | Economics | Britannica.Com."

<https://www.britannica.com/topic/demand-curve> (August 19, 2019).

Britannica. "Supply Curve | Economics | Britannica.Com."

<https://www.britannica.com/topic/supply-curve> (August 17, 2019).

Frank, Robert h. 2008. *Microeconomics and Behavior*. 7th ed. ed. Gordon brent. McGraw-Hill.

Gobbo Junior, José Alcides. 2018. "Is Bitcoin a Giffen Good or a Speculative Bubble? – City REDI Blog." <https://blog.bham.ac.uk/cityredi/is-bitcoin-a-giffen-good-or-a-speculative-bubble/> (August 22, 2019).

Jacobs, Sam. 2018. "Bitcoin Price Factor Could Be Social Status - Business Insider." *Business Insider*. <https://www.businessinsider.com/bitcoin-price-factor-could-be-social-status-2018-1> (August 22, 2019).

نویسنده

نام نویسنده: سلمان صادقی

ایمیل نویسنده: salli.sadeghi@gmail.com

منتشر شده توسط



کوین ایران بزرگترین پایگاه خبری فارسی زبان در حوزه فناوری بلاکچین، ارزهای رمزنگاری شده و پلتفرم های مرتبط با بلاکچین است. این وب سایت در سال ۱۳۹۲ توسط بابک جلیلوند و آرش محبوب، با هدف اطلاع رسانی، آموزش و مشاوره به جامعه فارسی زبان علاقه مند به رمز ارزها راه اندازی شد و اولین مقاله آن در ۱۴ دی ماه همان سال، با عنوان «بیت کوین چیست؟» منتشر گردید. هدف کوین ایران از معرفی این فناوری ایجاد محیطی پژوهشی و آموزشی در راستای استفاده صحیح از این فناوری جهت ارائه تسهیلات و رفاه به جوامع فارسی زبان است.

www.coiniran.com